

НИРД услуги: кога не се прилага ЗОП?

Практически тест по чл. 13, ал. 1, т. 15

Практическа карта по Методическо указание МУ-3/19.06.2026 г. на Агенцията по обществени поръчки за изключението при услуги за научноизследователска и развойна дейност.

Не е достатъчно да наречете услугата „изследване“

Изключението се прилага стриктно. Възложителят трябва да докаже както реален научноизследователски и развоен характер на услугата, така и специфичните условия за ползите от резултата и финансирането.

Decision tree с един поглед

01 Подходящ предмет/CPV	02 Реален НИРД характер	03 Ползите не са изцяло само за възложителя	04 Услугата не е изцяло платена само от възложителя
05 Анализ на правата върху резултата	06 Анализ на съфинансирането	07 Документирана обосновка	08 Ако условие липсва -> ЗОП

Версия 1.0 · 6 септември 2026 г.

1. Изключението има кумулативни условия

МУ-3 посочва, че предметът трябва да е услуга за НИРД в определените CPV диапазони, а ползите от услугата не трябва да възникват изцяло и изключително за възложителя за използване при собствената му дейност и/или услугата не трябва да се заплаща изцяло от възложителя. Основанията за изключение се тълкуват стриктно.

Предметът Трябва действително да е услуга за научноизследователска и развойна дейност, а не обикновен анализ, проучване или консултация.	CPV Указанието насочва към конкретните CPV кодове за НИРД, изключвайки определени кодове, посочени в чл. 13, ал. 1, т. 15.
Ползи Ако всички ползи от услугата остават изцяло и изключително за възложителя, това е сигнал, че изключението не е приложимо.	Финансиране Ако възложителят заплаща изцяло услугата, второто ключово условие не е изпълнено.
Кой носи тежестта на доказване? Възложителят. МУ-3 изрично посочва, че при изключение от правилата за обществени поръчки възложителят трябва да може да мотивира и докаже наличието на предпоставките чрез функционален анализ на услугата.	

2. Петте критерия за реален НИРД характер

За преценка дали дейността действително има научноизследователски характер МУ-3 използва подхода на OECD Frascati Manual. НИРД трябва да притежава пет функционални характеристики.

Новост Целта е създаване на ново знание или приложение; новостта се преценява спрямо конкретния възложител.	Креативност Изисква оригинални подходи, модели или методи, а не обичайно прилагане на стандартна методика.
Несигурност Има научна или технологична несигурност; крайният резултат, време или технически параметри не могат да бъдат напълно гарантирани предварително.	Систематичност Работи се по план, методология и етапи с документиран резултат.
Възпроизводимост и прехвърлимост Резултатите могат да бъдат възпроизведени или използвани в друг контекст, при спазване на правата върху интелектуалната собственост.	
Три основни вида НИРД Указанието разграничава фундаментални научни изследвания, приложни научни изследвания и експериментална развойна дейност. Последната може да включва технологични прототипи, нови концепции или технологии в съответната среда.	

3. НИРД или обикновена услуга?

Индикатор	НИРД	Обикновена услуга
Цел	Създаване на ново знание или ново приложение на съществуващо знание	Изпълнение на известна задача
Резултат	Не е напълно предвидим	Предварително определим
Метод	Оригинален или експериментален	Стандартен, утвърден, обичайно приложим
Риск	Съществен научен или технологичен риск	Основно организационен или изпълнителски риск
Интелектуална собственост	Възможни права за изпълнителя, публикации, патенти	Обичайно резултатът се предава на възложителя
Финансиране	Възможно съфинансиране и споделяне на разходи	Възложителят заплаща цена за услугата

„Проучване“, „анализ“, „модел“ или „университет“ не са достатъчни

Статутът на изпълнителя като университет, институт или друга научна организация не прави автоматично услугата НИРД. Проверява се реалното съдържание, методът, несигурността и резултатът.

Бърз функционален тест

- ☐ Резултатът предварително известен ли е?
- ☐ Използва ли се стандартна методика без научна/технологична несигурност?
- ☐ Търси ли се ново знание/метод/технология или просто решение на известна задача?
- ☐ Има ли реален риск от неуспех на научното/технологично решение?
- ☐ Могат ли резултатите да бъдат възпроизведени/прехвърлени?

4. Права върху резултатите и финансиране

МУ-3 определя разпределението на правата върху резултатите и начина на финансиране като ключови индикатори дали ползите са изцяло за възложителя и дали услугата е изцяло платена от него.

Изключителни права за възложителя Несъвместими са с изключението, когато възложителят получава всички ползи и услугата е изцяло платена от него.	Неизключителен лиценз Възложителят използва резултатите за функциите си, но изпълнителят запазва право за последващо използване.
Съвместна собственост Подходящ модел при съвместно финансиране и принос.	Права на изпълнителя с достъп за възложителя Възможно при предварително уреден достъп/лиценз и справедлива компенсация.
Open access / научно публикуване Резултатите могат да станат публично достъпни, което показва, че ползите не са изключително за възложителя.	
Съфинансирането може да е и непарично МУ-3 допуска принос чрез лаборатории, данни, научен персонал или поемане на разходи срещу бъдещи права. Приносът трябва предварително да е описан, оценен, документиран и свързан с конкретната НИРД.	

Практически въпроси преди изключението

- ☐ Кой може да използва резултатите след приключване?
- ☐ Може ли изпълнителят да публикува, патентова или използва резултатите в други разработки?
- ☐ Има ли реален собствен принос на изпълнителя/партньора?
- ☐ Оценим и документируем ли е непаричният принос?
- ☐ Правата и приносът предварително ли са уредени в договорната рамка?

5. Работен decision tree преди да не приложите ЗОП

1. Услугата попада ли в приложимите CPV за НИРД?	НЕ -> изключението не е приложимо. ДА -> продължете.
2. Има ли реална новост и креативност?	НЕ -> вероятно обикновена услуга. ДА -> продължете.
3. Има ли научна/технологична несигурност?	НЕ -> рискът е по-скоро изпълнителски. ДА -> продължете.
4. Работата систематична и възпроизводима ли е?	НЕ -> преразгледайте квалификацията. ДА -> продължете.
5. Ползите изцяло и изключително ли са за възложителя?	ДА -> изключението по чл. 13, ал. 1, т. 15 не е изпълнено в тази част.
6. Възложителят плаща ли изцяло услугата?	ДА -> изключението не е изпълнено в тази част.
7. Има ли документиран права/съфинансиране?	НЕ -> основанието е трудно защитимо.
8. Има ли писмена функционална обосновка?	НЕ -> не прилагайте изключението само по наименование; ДА -> запазете анализа в досието.

Публикуване на обявление и без ЗОП

МУ-3 посочва, че при договор за стойност, равна или по-голяма от 50 000 евро без ДДС, сключен на основание изключение, възложителят следва да публикува обявление за възлагане по приложимия ред на ЗОП.

Фиктивното споделяне е риск

Символично съфинансиране или формално споделяне на резултатите, използвано само за да се избегне ЗОП, може да представлява заобикаляне на правилата.

6. Работен лист за конкретна НИРД услуга

Предмет / CPV	
Какво ново знание или приложение се цели?	
Кое е творческото/оригиналното ядро?	
Каква научна/технологична несигурност съществува?	
Методология и етапи	
Как ще се документират резултатите?	
Как се разпределят правата върху резултатите?	
Кой финансира и в какъв размер/форма?	
Непаричен принос - как е оценен?	
Ползите изцяло за възложителя ли са?	☐ да ☐ не
Услугата изцяло платена от възложителя ли е?	☐ да ☐ не
Заклучение	☐ изключението е обосновано ☐ прилага се ЗОП ☐ нужна е допълнителна правна проверка

Източник и обхват

- АОП, Методическо указание МУ-3/19.06.2026 г. - прилагане на изключението по чл. 13, ал. 1, т. 15 ЗОП при услуги за научноизследователска и развойна дейност.
- Указанието използва OECD Frascati Manual като функционална рамка за разграничаване на НИРД от обикновена услуга.
- Този Knowledge Hub материал не решава самостоятелно дали конкретен договор е извън ЗОП; изключението се прилага стриктно и се обосновава за всеки отделен случай.

Практическо правило

Ако резултатът е предварително известен, методът е стандартен, няма научна/технологична несигурност, възложителят получава всички ползи и плаща цялата цена - това изглежда като обикновена услуга, не като основание да се изключи ЗОП.